

Т. І. ТАРАХОНИЧ

Тетяна Іванівна Тарахонич, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ВИДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ

Усі регулятивні процеси, які мають місце у природі та суспільстві, можуть бути охарактеризовані через певні категорії. Категорії, які пов'язані з правовим регулюванням, утворюють понятійний ряд правового регулювання та мають системні властивості. В елементному складі відповідних систем та у процесі взаємозв'язку між її складовими відбуваються динамічні зміни. Система загалом повинна бути здатною сприймати інформацію ззовні, використовувати її з метою переходу у новий якісний стан, зберігати на кожному новому етапі свого розвитку рівновагу та стійкість, оновлювати свої елементи та структури, підтримуючи власну ідентичність.

Ці завдання вирішуються, якщо зовнішнє регулювання та саморегулювання є фазами єдиного процесу організації та впорядкування системи¹.

Проблема розуміння категорій «регулювання», «правового регулювання», «видів правового регулювання», знайшла належне місце в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як: С. С. Алексєєв, С. В. Бобровник, А. І. Бобильов, О. М. Вітченко, В. І. Гойман, В. М. Горшенєв, Ю. І. Гревцов, О. С. Григор'єв, Л. М. Завадська, О. В. Зайчук, В. П. Казимирчук, А. М. Колодій, В. М. Кудрявцев, Ю. В. Кривицький, С. Л. Лисенков, О. В. Малько, О. М. Мельник, Н. М. Оніщенко, А. В. Поляков, П. М. Рабінович, Ю. І. Решетов, В. М. Сирих, О. Ф. Скакун, О. В. Скурко, В. О. Шабалін, К. В. Шундіков, Ю. С. Шемшученко, Л. С. Явич тощо.

Метою даної статті є з'ясування теоретичних основ розуміння сутності правового регулювання, його видів та особливостей.

Використовуючи феноменологічний підхід слід уточнити розуміння поняття «регулювання», оскільки саме наукові дефініції зумовлюють світоглядний аспект юридичної науки, надають можливість глибше зрозуміти різноманітні сторони об'єктів, процесів та явища правової дійсності, вони повинні бути чіткими, конструктивними та не обов'язково містити всі ознаки, які властиві поняттям. Враховуючи зазначене, спробуємо охарактеризувати основні доктринальні дефініції, які мають те чи інше відношення до досліджуваної проблеми. Насамперед, слід визначитися з такими поняттями, як правове регулювання, саморегулювання, нормативне регулювання, індивідуальне регулювання. Грунтовний науковий аналіз зазначених категорій надасть можливість розглянути їх на більш новому теоретичному та методологічному рівні, сприятиме визначенню їх місце в системі інших наукових категорій. У сучасний період ця проблема набуває і практичного значення, оскільки від її усвідомлення залежить і дієвість тих процесів, які відбуваються на суспільному та державному рівні.

Поняття «регулювання» (від лат. *regulo* – правило) означає упорядкування, налагодження, приведення чогось у відповідність з чимось. С. С. Алексєєв підкреслює, що регулювати – це визначати поведінку людей та їх колективів, спрямовувати його функціонування та розвиток, надавати йому певних меж, цілеспрямовано його впорядковувати². Зазначену думку поділяє Д. А. Керімов, підкреслюючи, що термін «регулювати» означає встановлювати межі, масштаб поведінки людей, вносити в суспільні відносини стабільність, систему, порядок і тим самим спрямовувати їх у певному напрямі³. Грунтуючись на філософських категоріях «сущє», те що є та «належнє», те, що має бути, дещо іншої позиції щодо розуміння категорії регулювання притримується М. Ю. Осипов, під яким розуміє вплив (сукупність впливів, діяльність, соціальний феномен), що викликає в системі певні зміни, що призводять до зменшення чи подолання розбіжностей між «сущим» та «належним» за рахунок наближення «сущого» до «належного», а не навпаки⁴.

Поряд із цим ряд науковців термін «регулювання» відносять лише до права як системи норм та деяких інших специфічних правових явищ (правовідносин, актів реалізації норм права). Вони не погоджуються з існуючим розумінням регулювання суспільних відносин як жорсткого і владного їх нормування державою, законом, оскільки, на їх думку, категорія «регулювання» не є тотожною примусу, жорсткому і владному припису. Норма права встановлює лише модель відносин, у якій суспільні інтереси повинні співвідноситись з інтересами членів суспільства, поряд з цим право широко використовує такі засоби впливу на поведінку людей, як стимулювання, заохочення, надання прав тощо⁵.

Процес пізнання категорії «регулювання» відбувається як процес усвідомлення, кристалізації його сутності. Важливим аспектом у формуванні розуміння сутності регулювання мають традиції як певної держави, так і науково-теоретичні традиції, які встановлюють межі правового усвідомлення предмету аналізу. Вивчаючи сутність процесу регулювання, враховуються традиції даної держави і використовується вже існуючі знання про предмет дослідження.

Регулювання є процесом, що передбачає наявність засобів регулювання, суб'єкта, який має можливість та наділений відповідними повноваженнями по здійсненню регулювання, а також обставини, що зумовлюють здійснення діяльності, пов'язаної з регулюванням⁶. До зазначеної структури регулювання можна також віднести предмет регулювання (економічні, політичні, соціальні, культурні відносини тощо, які потребують регулятивного впливу) ціль, завдання та результат, на який спрямовані дії суб'єкта регулятивного впливу та юридичні факти, які зумовлюють процес регулювання. Під предметом регулювання в юридичній літературі розуміють те, що підлягає врегулюванню, тобто юридично значимі відносини, ті, які є стійкими та характеризуються повторюваністю подій та дій людей; допускають можливість державно-правового (зовнішнього) контролю за ними; створюють зовнішню потребу в їх урегулюванні. Цілі права, поряд з цим і правового регулювання є ідеальним виразом об'єктивної закономірності, ідеальної сили, яка спонукає до певної поведінки людей⁷. А завдання вказують на перспективні напрями впливу права на суспільні відносини та є певним етапом у розв'язанні поставлених завдань.

У процесі аналізу категорії регулювання виникає питання щодо її співвідношення з такою категорією, як саморегулювання (саморегуляція) систем, об'єктів, що підпадають під нормативний вплив.

Саморегулювання – це сфера дії права, в якій юридичне нормування державою поведінки громадян не потрібне. У сфері саморегулювання дії (діяльність) суб'єктів мають правовий характер, але не пов'язані зі специфічною юридичною регламентацією та не потребують її⁸.

Ю. О. Тихомиров серед форм нормативного регулювання, таких як державне регулювання, що здійснюється за допомогою законів та підзаконних актів, виокремлює недержавне регулювання у вигляді норм суспільних організацій, професійних та інших об'єднань, техніко-юридичних норм у вигляді технічних регламентів, стандартів, які забезпечують параметри як власне виробничо-технологічних процесів, так і відповідні дії суб'єктів; норм моралі, релігійних норм, традицій, звичаїв, правил ділового обігу, міжнародного регулювання у вигляді міждержавних правових актів та норм, що створені в процесі спілкування міжнародних економічних суб'єктів; стихійної регуляції, що має місце в результаті множинності певних дій, виділяє і таку форму, як саморегулювання⁹. Він вважає, що саморегулювання здійснюється у вигляді рішень, правил, та норм, що приймаються безпосередньо населенням чи через локальні акти корпоративного характеру. Саморегулювання як прояв самоуправління відображає переважно соціальний аспект норм, прийнятих безпосередньо громадянами чи соціальними спільнотами. Це дає йому можливість підкреслити не тільки загальні, а й специфічні ознаки даної форми регулювання, а саме тотожність суб'єкта прийняття та суб'єкта реалізації зазначених норм, використання відповідних методів впливу на свідомість та поведінку людей.

У підходах щодо видів правового регулювання існують різні погляди. Так, М. Ю. Осипов, аналізуючи види правового регулювання, виокремлює такі критерії їх класифікації: у залежності від рівня, на якому здійснюється правове регулювання (міжнародно-правове, загальнодержавне, регіональне, місцеве, локальне та індивідуальне (на рівні згоди сторін)); у залежності від рівня системи права (публічне та приватне; матеріальне та процесуальне; галузеве та інституційне правове регулювання); у залежності від фази праворегулятивного процесу (первинне правове регулювання, яке здійснюється, коли виникають нові суспільні відносини; корекційне правове регулювання, що виникає за умови виправлення помилок в існуючому правовому регулюванні)¹⁰.

Поділу на нормативне та індивідуальне правове регулювання дотримується С. В. Бобровник, О. Ф. Скакун, виокремлюючи такий критерій класифікації, як використаний правовий інструментарій та обсяг суспільних відносин, на які поширюється правове регулювання¹¹. Поряд з цим, О. Ф. Скакун виокремлює й інші критерії класифікації правового регулювання, а саме: за розподілом компетенції щодо правового регулювання (централізоване та децентралізоване); за рівнем юридичних засобів, що застосовуються в правовому регулюванні (субординаційне, координаційне та автономне)¹².

Деяко по-іншому підходить до вирішення даного питання В. С. Нерсесянц, поділяючи правове регулювання, що існує в абстрактно-загальній формі, яка передбачає, що норма права ще не має конкретизуючого регулятивно-правового значення стосовно конкретної поведінки конкретної особи в конкретних умовах та правове регулювання в гранично-конкретизованій формі – це конкретизуюча регулятивно-правова дія норми права стосовно конкретної поведінки конкретної особи в конкретній ситуації¹³. На нашу думку, в даному випадку йдеться саме про статичні та динамічні процеси, які мають місце в правовому регулюванні, а також про такі види регулювання, як нормативне та індивідуальне. Звернемо більше уваги на дані різновиди правового регулювання.

Нормативне регулювання є результатом узагальнення та типізації індивідуальної поведінки суб'єктів. Поряд із цим нормативне регулювання повинно забезпечувати єдиний порядок та стабільність в регулюванні суспільних відносин за допомогою прийняття нормативно-правових актів, розрахованих на багаторазове застосування та інших джерел права. На думку вітчизняних вчених, нормативне регулювання розглядається як регламентація загальних суспільних відносин правовими нормами, закріплених у нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та інших формах права, які (норми) розраховані на багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин¹⁴. В. І. Червонюк виокремлює систему нормативного регулювання, під якою розуміє всю сукупність норм, за допомогою яких здійснюється регулювання поведінки та діяльності людей¹⁵. В. М. Сирих характеризує нормативне регулювання як один із важливих способів погодження суперечливих інтересів людей та їх об'єднань шляхом встановлення правил поведінки з метою досягнення обумовлених цілей та не порушення прав та інтересів інших людей та їх об'єднань¹⁶.

Л. П. Рассказов під нормативним регулюванням розуміє впорядкування поведінки людей за допомогою загальних правил (норм), які поширюються на всі випадки даного роду та на всіх суб'єктів¹⁷. Поділяючи дану думку, ряд вітчизняних вчених зазначають, що нормативне регулювання розглядається як впорядкування поведінки людей за допомогою загальних правил, тобто певних моделей, еталонів поведінки, які поширюються на всі випадки даного роду і яким повинні підпорядковуватися всі особи, які потрапили в нормативно регламентовану ситуацію¹⁸.

Узагальнюючи сказане слід підкреслити, що нормативне регулювання визначає правила поведінки загалом, через певну систему засобів, механізмів, зумовлених вимогами соціального життя, рівнем суспільної свідомості та тими цінностями, які в ньому сформувалися, поширюється на невизначену кількість випадків, має високий рівень нормативних узагальнень та спрямоване на забезпечення стабільності та порядку в суспільстві.

О. Ф. Скакун серед різновидів нормативного регулювання виокремлює законодавче регулювання (повне, яке виключає будь-яке підзаконне регулювання та основне, відправне, що передбачає його конкретизацію підзаконним регулюванням державних органів чи об'єднань громадян) та підзаконне нормативне регулювання, що здійснюється правовими нормами, закріпленими в підзаконних нормативно-правових актах держави й актах об'єднань громадян¹⁹.

В юридичній літературі відсутня єдність в поглядах на розуміння індивідуального регулювання. Досить часто його відносять до ненормативного²⁰, ряд вчених розглядають його як казуальне регулювання²¹, інші – як піднормативне регулювання, зазначаючи, що це регулювання, що здійснюється додатково до загально-нормативного на основі норм права та в межах їх приписів²². Кожна із зазначених точок зору має право на існування, оскільки вони відображають певний зріз, певну особливість індивідуального регулювання.

Індивідуальне регулювання базується на нормативному та повинно враховувати конкретну життєву ситуацію, чи конкретну особу, що сприяє його індивідуалізації та конкретизації, здійснюється шляхом прийняття актів застосування права чи укладення індивідуальних договорів, контрактів тощо.

Л. П. Рассказов розглядає індивідуальне регулювання як упорядкування поведінки людей за допомогою разових рішень, що стосуються конкретного випадку чи конкретної особи²³. Цю думку поділяють ряд вітчизняних науковців, підкреслюючи, що індивідуальне регулювання розглядається як впорядкування поведінки людей за допомогою разових, персональних регулюючих акцій, рішень даного питання²⁴. О. С. Григор'єв, насамперед, трактує індивідуальне регулювання як владну діяльність компетентного суб'єкта, що передбачає прийняття додаткового рішення по організації суспільних відносин на основі чинного законодавства шляхом конкретизації масштабу поведінки їх персональних учасників. Продовжуючи свою думку та поглиблюючи її, вчений зазначає, що індивідуальне правове регулювання є самостійним видом правового регулювання та являє собою правовий вплив на суспільні відносини, пов'язане зі встановленням, зміною чи припиненням юридичних прав та обов'язків їх учасників в індивідуальному порядку, спрямоване на впорядкування конкретних ситуацій, що вимагають юридичного вирішення та відбувається шляхом здійснення односторонніх правомірних юридично значимих дій, укладення договорів та угод чи здійснення владної правозастосовної діяльності уповноваженими суб'єктами, результатом якої є індивідуальні правові акти²⁵.

Зазначене дає можливість виокремити ті особливості, які характеризують індивідуальне регулювання. Воно є: засобом реалізації нормативного регулювання, шляхом його конкретизації до певних життєвих обставин; має одноразовий, суб'єктивний характер; спрямоване на вирішення певної ситуації чи стосується відповідного суб'єкта; використовується система індивідуальних засобів регулятивного впливу, що утворює його механізм; досить широким є коло суб'єктів, які здійснюють індивідуальне регулювання (державні органи, організації, уповноважені посадові особи тощо).

Узагальнюючи сказане, слід підкреслити, що аналіз видів правового регулювання є закономірним результатом попередньої пізнавальної діяльності та повинно включати поняття та категорії, які характеризуються логічною послідовністю, простотою та відображають більш глибоке якісне розуміння сутності правового регулювання.

¹ Мальцев Г. В. Социальные основания права / Г. В. Мальцев. – М.: Норма, 2007. – 800 с. – С. 6–7.

² Алексеев С. С. Теория права / Алексеев С. С. – М.: БЭК, 1995. – 320 с. – С. 31.

³ Керимов Д. А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права / Керимов Д. А. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – С. 363.

⁴ Осипов Ю. М. Понятие и соотношение правового регулирования и правотворчества / Осипов Ю. М. – М.: Изд-во СГУ, 2010. – 221 с. – С. 18.

⁵ Теория государства и права. Академический курс : 3 т. / [отв. ред. М. Н. Марченко]. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Норма, 2007. – Т. 3: Государство, право, общество. – 712 с. – С. 95.

⁶ Теория государства и права: [ученик] / [под ред. докт. юрид. наук, проф., заслуж. деятеля науки РФ Р. А. Ромашова]. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 630 с. – С. 385.

⁷ Теория государства и права: Учебник / Под ред. докт. юрид. наук, проф., заслуж. деят. науки РФ Р. А. Ромашова, докт. юрид. наук, проф., заслуж. деят. науки РФ В. П. Сальникова. Изд. 2-е изд. доп., перераб. В 3-х т. Т. 2. – СПб.: Фонд «Университет», 2010. – 344 с. – С. 17, 96.

⁸ Теория государства и права: ученик / под ред. В. Я. Кикотя, В. В. Лазарева. – 3-е изд., перераб., и доп. – М.: ИД «Форум»: ИНФА – М, 2008. – 624 с. – С. 283.

- ⁹ Тихомиров Ю. А. Нормативное регулирование: взлет или кризис? // Журнал российского права. – № 4. – 2006. – С. 96–102. – С. 96–97.
- ¹⁰ Осипов М. Ю. Понятие и соотношение правового регулирования и правотворчества : Монография. М.: Изд-во СГУ, 2010. – 221 с. – С. 42.
- ¹¹ Бобровник С. В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права // Правова держава. Вип. 7. – К., 1996. – С. 103–108; Скакун О. Ф. Теория государства и права. – Х.: Консул, 2000. – С. 536–537.
- ¹² Скакун О. Ф. Теория права і держави: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с. – С. 264.
- ¹³ Нерсесянц В. С. Общая теория права и государства. – М.: НОРМА – ИНФА-М, 1999. – С. 476.
- ¹⁴ Скакун О. Ф. Вказана праця. – С. 263.
- ¹⁵ Червонюк В. И. Теория государства и права. – М.: ИНФА-М, 2006. – 704 с. – С. 277.
- ¹⁶ Сырых В. М. Теория государства и права: Учебник для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2007. – 704 с. – С. 93.
- ¹⁷ Рассказов Л. П. Теория государства и права: Учебник для вузов. – М.: РИОР, 2008. – 463 с. – С. 238.
- ¹⁸ Андрійів В. Соціальна сутність права як регулятора суспільних відносин // Підприємництво, господарство і право. – № 10. – 2007. – С. 44–47. – С. 45.
- ¹⁹ Скакун О. Ф. Вказана праця. – С. 263.
- ²⁰ Краснояружский С. Г. Индивидуальное правовое регулирование в советском обществе (вопросы теории и практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 1990. – С. 8–10.
- ²¹ Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. – М. : Юрид. лит., 1966. – 187 с. – С. 38.
- ²² Григорьев А. С. Механизм индивидуального правового регулирования общественных отношений : монография. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 144 с. – С. 16.
- ²³ Рассказов Л. П. Вказана праця. – С. 238.
- ²⁴ Андрійів В. Вказана праця. – С. 45.
- ²⁵ Григорьев А. С. Вказана праця. – С. 17, 20.

Резюме

Тарахонич Т. І. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння.

У статті охарактеризовано підходи до розуміння таких важливих категорій юридичної науки, як «регулювання», «правове регулювання». Прослідковано взаємозв'язок правового регулювання та саморегулювання. На загальнотеоретичному та методологічному рівні виокремлено та охарактеризовано поняття та особливості нормативного та індивідуального правового регулювання.

Ключові слова: регулювання, правове регулювання, види правового регулювання, саморегулювання, нормативне регулювання, індивідуальне регулювання.

Резюме

Тарахонич Т. И. Виды правового регулирование: теоретические аспекты понимания.

В статье охарактеризованы подходы к пониманию таких категорий юридической науки, как «регулирование», «правовое регулирование». Охарактеризовано взаимосвязь правового регулирования и саморегулирования. На общетеоретическом и методологическом уровне выделено и дана характеристика понятия и особенностей нормативного и индивидуального регулирования.

Ключевые слова: регулирование, правовое регулирование, саморегулирование, виды правового регулирования, нормативное регулирование, индивидуальное регулирование.

Summary

Tarakhonych T. Types of legal regulation: theoretical aspects of understanding.

Main approaches to understanding such important categories of legal science as “regulation”, “legal regulation” are characterized in this article. Connection of legal regulation and self-regulation is analyzed. Criteria for classification of types of legal regulation are highlighted on both general theoretical and methodological levels. Definition and specific features of statutory and individual legal regulation is characterized. Author highlights that statutory regulation is the result of generalization and typification of individual behavior of the subjects; it should provide unified order and stability in regulation of public relations by dint of passing of statutory acts and other sources of law. Individual regulation is analyzed as method of realization of stator regulation by dint of its implementation to life's circumstances.

Key words: regulation, legal regulation, types of legal regulation, self-regulation, statutory regulation, individual regulation.

В. О. БОНДАРУК

Вадим Олегович Бондарук, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

НАДАННЯ СТУПЕНІВ ПУБЛІЧНИХ НОТАРІУСІВ У ЗАМОЙСЬКІЙ АКАДЕМІЇ (1594–1784)

Історія нотаріату сягає глибини віків і тісно пов'язана з історією римського права. Саме в Римі починає формуватися західноєвропейська парадигма нотаріату та виникають перші органи, які виконували нотаріальні функції. Поряд із писарями, які мали певні юридичні знання, приблизно в III ст. до н. е., з'являються табеліони, які, не перебуваючи на державній службі, займалися складанням юридичних актів як вільним промислом. Саме інститут табеліонів став зародком того нотаріату, який разом з римським матеріальним правом, був рецепований європейськими народами¹.

Поряд із інститутом табеліонів, що розвивався на основі світського права, в царині християнської церкви виник подібний інститут – нотаріат, причому уже з VIII ст. запроваджені церквою світські нотаріуси були віднесені до числа державних посадовців та затверджувалися духовною владою. З цього часу ми вперше стикаємось з інститутом *notarii publici* – нотаріуса публічного², який функціонує упродовж усього «довгого Середньовіччя»³.

Наступний етап розвитку нотаріату пов'язаний зі становленням університетів та розвитком юридичної освіти. Насамперед, йдеться про італійські університети, де у рамках правничих дисциплін вчили «справі записування документів». Зокрема, виникнення і становлення школи глосаторів Болонського університету у XI ст., на думку дослідників, спричинило ренесанс римського права і його рецепції⁴, а їхня діяльність відіграла головну роль і в розвитку публічного нотаріату та аутентичного документу⁵.

На теренах Королівства Польського і Речі Посполитої, до складу якої упродовж XV–XVII ст. входили і українські землі, явище публічного нотаріату було відоме з XIV ст. Публічний нотаріат – це правовий інститут, носії якого – нотаріуси – були уповноважені органами світської, а подекуди і церковної влади, виготовляти і засвідчувати юридичні акти, надаючи їм публічної сили. Видавець документу (публічний нотарій) засвідчував, що в його присутності обидві сторони або виконали певну юридичну дію, або визнали, що така дія між ними вже відбулася⁶.

На думку К. Скупенського, на польських землях у Середньовіччі нотаріуси (нотарії) номінувалися двома владами: або папою або імператором Священної римської імперії⁷ (так званий папський і світський (публічний) нотаріат). Призначення імператором було лише ймовірним (гіпотетичним) способом, в той час як в колі кожної з кафедральних капітул неважко було знайти особу з повноваженнями нотаріуса⁸. Після прийняття присяги за формулою, яка була однаковою для публічних нотаріїв будьякого призначення⁹, надавалася повна свобода і можливість «без права і мандату в усіх містах, землях, містечках, замках, селах, передмістях та інших місцях по всьому світу» створювати різного типу документи, такі як декрети, контракти, заповіти та ін.

Певні зміни у процедурі підготовки і призначення публічних нотаріусів на цих теренах відбулися з отриманням 29 жовтня 1594 р. Яном Замоїським – засновником академії свого імені – булли Папи Клеменса VIII про заснування Замоїської академії. Згідно з нею академії надавалося, поряд з правом присудження докторських ступенів з філософії, права і медицини, право присвоювати ступені публічних нотаріусів.

Клопотання Я. Замоїського про таке право для академії та його отримання, як уявляється, цілком відповідало освітньо-правовій концепції¹⁰ великого канцлера та гетьмана коронного, який дістав освіту в кращих традиціях того часу, а свою академію створював подібною до Падуанського університету, випускником якого був. «Навчання праву» в академії мало на меті насамперед приготувати молодь до участі в публічному житті Речі Посполитої, дати їм практично корисний фах. В. Вітковський, задаючись питанням, яку мету переслідував канцлер, отримуючи таке «нове» для польських освітніх закладів повноваження у папи, серед іншого зазначає, що вихований в Італії Я. Замоїський, усвідомлював важливу роль публічного нотаріату для правового розвитку, що зумовило включення відповідних студій, пов'язаних з наданням такого ступеня, у ту широку модель правової підготовки, яку пропонувала академія¹¹.

Ступінь нотаріуса, на відміну від двох інших ступенів – бакалаврського і докторського, надався не на підставі проходження курсу і загального комплексного екзамену, а на підставі спеціальної «нотаріальної промоції» – екзамену, що приймали виключно правники. Такі промоції не забезпечували набуття наукового ступеня, а власне надавали право публічної служби і лише в межах держави¹².

Виключність ситуації, коли йшлося про надання академією не наукового, а, скоріше публічного ступеня, можна спробувати пояснити створенням або усталенням на європейських теренах періоду відродження нової моделі суспільного життя. В царині освіти загалом, попри усі цінності спадкового професіоналізму, він перестав використовуватися як на соціально-побутовому рівні, так і на рівні трансляції знання. Водночас виникла потреба в іншому типі ієрархізації відносин як усередині *universitas studii*¹³, так і фахового юридичного середовища,